Aşınım ve Birikim Şekilleri: Akarsu, Rüzgâr, Buzul, Dalga ve Akıntıların Oluşturduğu Yer Şekilleri, Kıyı Tipleri

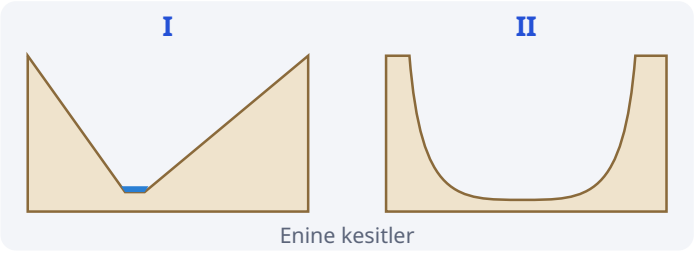
Akarsu, rüzgâr, buzul, dalga ve akıntıların aşındırma ve biriktirmeyle oluşturduğu yer şekillerini ayırt eder. · Yer şekillerinin oluştuğu iklim, eğim ve kıyı derinliği koşullarını şekillerle ilişkilendirir. · Türkiye'deki kıyı tiplerini ve aşınım-birikim şekillerinin görüldüğü yerleri örneklerle açıklar.

HATIRLAYALIM

- Eğim ve akış hızı fazlaysa akarsu aşındırır; eğim ve hız azalınca taşıdığı alüvyonu biriktirir.
- Rüzgâr şekilleri kurak, buzul şekilleri soğuk ve yüksek alanlarda; falez derin, kumsal ve delta sığ kıyılarda görülür.
- Menderes ve seki hem aşınım hem birikimle oluşur; peribacasını birinci derecede akarsu (sel suları) oluşturur.

1 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görselde enine kesitleri verilen I ve II numaralı vadileri oluşturan dış kuvvetler hangi seçenekte doğru verilmiştir?

A) I: Akarsu – II: Buzul
B) I: Buzul – II: Akarsu
C) I: Rüzgâr – II: Dalga
D) I: Akarsu – II: Rüzgâr

2 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Aşınım ve birikim şekilleriyle ilgili aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara D, yanlış olanlara Y yazınız.

	D	Y
Ürgüp-Göreme'deki peribacalarını birinci derecede rüzgâr oluşturmuştur.	☐	☑
Türkiye kıyılarında fiyort kıyı tipi görülmez.	☑	☐
Delta oluşumu için akarsu ağzındaki kıyının sığ olması gerekir.	☑	☐
Moren, rüzgârın biriktirdiği kum tepeleridir.	☐	☑

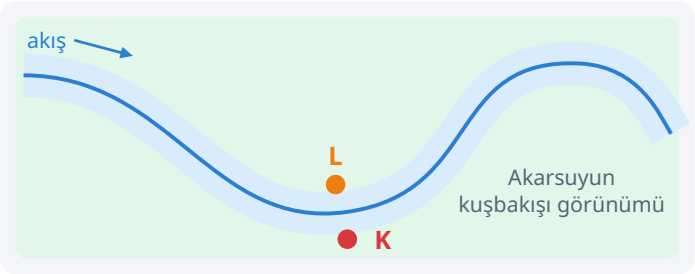
3 TABLOYU TAMAMLA

Tablodaki yer şekillerini oluşturan dış kuvveti ve oluşum sürecini (aşınım ya da birikim) yazınız.

Yer şekli	Dış kuvvet	Süreç
Barkan	Rüzgâr	Birikim
Sirk	Buzul	Aşınım
Dev kazanı	Akarsu	Aşınım
Tombolo	Dalga ve akıntı	Birikim
Drumlin	Buzul	Birikim

4 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görselde büklümler çizerek akan bir akarsuyun K ve L noktaları gösterilmiştir. Bu noktalarda baskın olan süreçler hangisidir?

A) K: Birikim – L: Aşınım
B) K: Aşınım – L: Birikim
C) K ve L: Yalnız aşınım
D) K ve L: Yalnız birikim

5 BOŞLUK DOLDURMA

Cümlelerdeki boşlukları kutudaki uygun kavramlarla tamamlayınız. Kutudaki bir kavram kullanılmayacaktır.

falez · lagün · seki · atol · lös

1. Dalgaların derin kıyıdaki yamacı alttan oyup yıkmasıyla oluşan dik yara **falez** denir.
2. Bir koyun önünün kıyı kordonuyla kapanmasıyla oluşan göle **lagün** denir.
3. Rüzgârın uzaklara taşıyıp biriktirdiği ince, verimli toza **lös** denir.
4. Yükselen arazide akarsuyun eski tabanını tekrar derine oymasıyla kalan basamaklara **seki** denir.

6 EŞLEŞTİRME

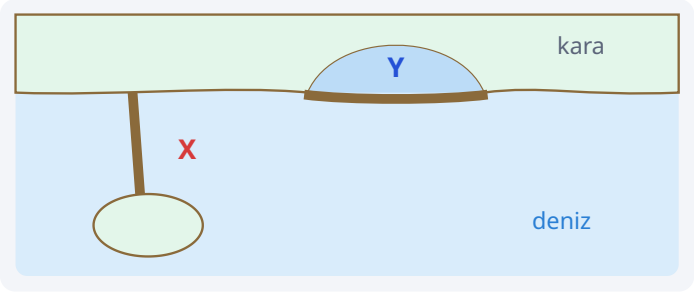
Soldaki kıyı tiplerini sağdaki Türkiye örnekleriyle eşleştiriniz.

C 1. Ria kıyı
d 2. Dalmaçya kıyı
a 3. Boyuna kıyı
b 4. Enine kıyı

a) Karadeniz kıyıları
b) Ege kıyıları
c) Haliç ve İstanbul Boğazı
d) Kaş-Finike arası

7 ÇOKTAN SEÇMELİ

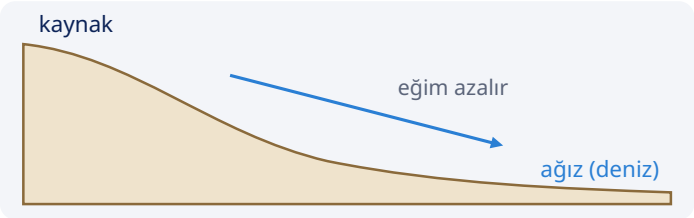
Görseldeki kıyıda X ve Y ile gösterilen birikim şekilleri hangi seçenekte doğru adlandırılmıştır?

(A) X: Lagün – Y: Tombolo
(B) X: Delta – Y: Falez
(C) X: Tombolo – Y: Lagün
(D) X: Kıyı oku – Y: Delta

8 SIRALAMA

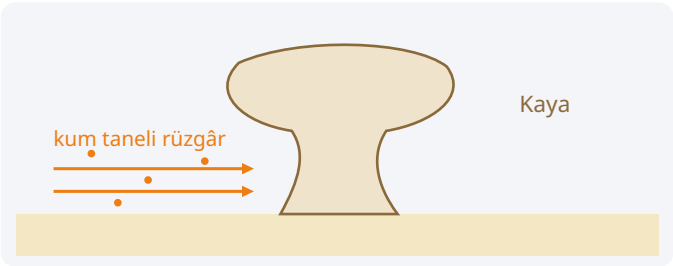
Görselde boyuna profili verilen akarsuyun kaynaktan ağza doğru karşılaşılabilecek yer şekillerini sıralayınız.

4 Delta ovası
2 Geniş tabanlı vadi
3 Menderes
1 Çentik (V) vadi

9 ÇOKTAN SEÇMELİ · DÜŞÜN

Görseldeki yer şeklinin oluştuğu ortamla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

(A) Bitki örtüsü cılızdır.
(B) Mekanik (fiziksel) çözülme şiddetlidir.
(C) Rüzgâr, taşıdığı kumları kayanın alt kısmına çarptırır.
(D) Yağış bol, akarsu ağı sıktır.

10 ÇOKTAN SEÇMELİ

Aşağıdakilerden hangisi rüzgârın biriktirmesiyle oluşan bir yer şeklidir?

(A) Tafoni
(B) Kumul
(C) Şahit tepe
(D) Yardang

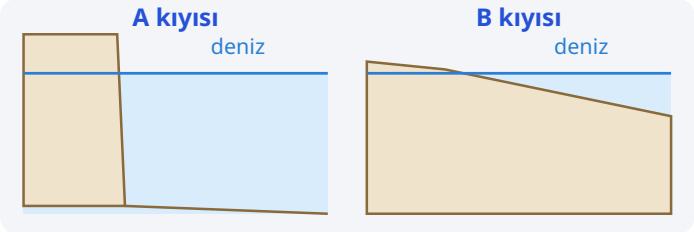
11 ÇOKTAN SEÇMELİ

Bol alüvyon taşıyan bir akarsuyun ağzında delta oluşmamıştır. Bu durumun nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir?

(A) Akarsu ağzı önündeki denizin sığ olması
(B) Akarsuyun ağız kesiminde yatak eğiminin az olması
(C) Kıyıda güçlü deniz akıntılarının bulunması
(D) Denizde gelgit genliğinin çok düşük olması

12 KISA CEVAP · DÜŞÜN

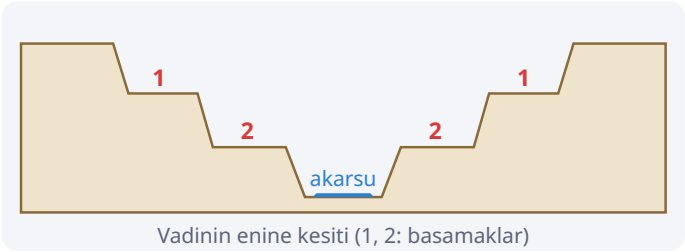
Görselde iki kıyının deniz tabanı kesiti verilmiştir. Hangi kıyıda falez, hangi kıyıda kumsal ve kıyı oku gibi şekillerin oluşması beklenir? Nedenini yazınız.

A'da falez (kıyı derin, dalga yamacı oyar); B'de kumsal ve kıyı oku (kıyı sığ, dalga malzeme biriktirir).

13 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Görselde bir akarsu vadisinin iki yanındaki karşılıklı basamaklar gösterilmiştir. Bu basamakların oluşumunu iç ve dış kuvvetlerin etkisiyle açıklayınız.

Vadinin enine kesiti (1, 2: basamaklar)

Seki (taraça). Akarsu önce geniş tabanda alüvyon biriktirir; arazi epirojenezle yükselince yeniden derine aşındırır, eski taban iki yanda basamak olarak kalır.

14 ÇOKTAN SEÇMELİ

Türkiye'de sirk, buzul vadisi ve moren gibi şekillerin görülebileceği yer aşağıdakilerden hangisidir?

(A) Kaçkar Dağları'nın yüksek kesimleri
(B) Konya-Karapınar çevresi
(C) Çukurova Deltası
(D) Ergene Havzası

derskutusu.com · © Ders Kutusu · Tüm hakları saklıdır.